

*В.М. Гранатуров,  
В.М. Осипов,  
В.Д. Шалімов*

## **РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ МЕТАЛОПРОДУКЦІЇ**

Сучасні процеси структурних глобальних трансформацій змінюють умови розвитку України, потребують суттєвого переосмислення концептуальних підходів до вирішення проблем економічного розвитку країни. Сьогодні, на думку українських учених [1-4], економіка України має розвиватися за моделлю ендегенного зростання, домінантою якої є розвинутий цілісний, місткий внутрішній ринок із розгалуженою системою поділу і кооперації між галузями, виробництвами, регіонами, що становить зрештою головну продуктивну міць держави.

Однією з базових галузей економіки України, від якої значною мірою залежить рівень економічного зростання країни, є металургійна галузь. Водночас, як показує аналіз, стан внутрішнього ринку металопродукції ще далекий від вимог теорії ендегенного зростання, що стримує розвиток металургійної галузі та негативно впливає на економічний розвиток країни. Тому важливою проблемою є визначення та обґрунтування усього комплексу умов, у яких внутрішній ринок металопродукції України може найбільш ефективно розвиватись та виконувати свої соціально-економічні функції.

Як показує аналіз стану внутрішнього ринку металопродукції України [5-7], на даний час існують впливові негативні тенденції та явища, які гальмують процес його розвитку та забезпечення зростаючих потреб цього ринку. Порівняння обсягів внутрішнього постачання з боку вітчизняних виробників та обсягів споживання внутрішнього ринку показує, що існує негативна тенденція збільшення розриву між потребою внутрішнього ринку й обсягами внутрішнього постачання.

Унаслідок чого вітчизняні споживачі змушені покривати цей розрив за рахунок імпорту. Це ще більше поглиблює існуючу вкрай несприятливу диспропорцію між внутрішнім споживанням та експортом металопродукції, призводить до постійного підвищення цін на внутрішньому ринку, які нерідко перевищують експортні ціни. Вказані обставини визначають актуальність дослідження, у якому розглянуто проблеми визначення та обґрунтування напрямів та заходів, спрямованих на усунення або зменшення впливу негативних тенденцій, які стримують розвиток внутрішнього ринку металопродукції України, і забезпечення його зростаючих потреб.

*Метою* дослідження є пошук механізмів підвищення ефективності функціонування внутрішнього ринку металопродукції України та забезпечення його зростаючих потреб.

Загальний стан українського внутрішнього ринку металопродукції є відображенням стану ринку металопродукції як у розрізі укрупнених регіонів, так і у розрізі окремих областей. Спираючись на дослідження щодо економіко-географічного положення окремих регіонів, а також узагальненої оцінки їх розвитку [8, 9], можна виділити 5 регіонів для порівняльного аналізу їх розвитку взагалі, а також стосовно споживання металопродукції станом на 2008 р., які наведено в табл. 1. Як свідчать дані цієї таблиці, шість областей, що мають високий рівень розвитку, споживають більш ніж 84% усієї металопродукції. Тобто сьогодні від попиту цих областей на металопродукцію та його задоволення значною мірою залежить стан українського внутрішнього ринку металопродукції.

© Гранатуров Володимир Михайлович – доктор економічних наук, професор.  
Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова.  
Осипов Володимир Миколайович – доктор економічних наук, професор.  
Одеський державний економічний університет.  
Шалімов Володимир Дмитрович – директор із внутрішніх продажів.  
ВАТ «Міттал Стіл Кривий Ріг».

Таблиця 1. Споживання металопродукції окремими регіонами

Регіон	Області	Рівень розвитку	Особливості	Споживання металопрокату, тис. т
Східний	Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Луганська	Високий	Індустріально розвинутий регіон, базується біля родовищ вугілля та чорних металів	3947,8
Столичний	м. Київ, Київська	Високий	Забезпечує високу ділову активність столиці	801,2
Причорноморський	Одеська, Миколаївська, Херсонська, АР Крим, м. Севастополь	Середній	Швидко розвивається, має вихід до моря	354,5
Західний	Львівська, Івано-Франківська, Волинська, Закарпатська, Рівненська, Чернівецька, Хмельницька, Тернопільська	Низький	Низький рівень індустріального розвитку, орієнтація на сільське господарство та туризм, міграційні проблеми	219,4
Центральний	Полтавська, Сумська, Вінницька, Житомирська, Черкаська, Чернігівська, Кіровоградська	Низький	Північні та центральні області з орієнтацією на сільське господарство	318,5

Стан та динаміку споживання металопродукції у розрізі окремих областей України наведено в табл. 2.

Як видно з цих даних, у 2008 р. порівняно із 2007 р. споживання металопродукції зменшилося на 4,61%, що є наслідком кризових явищ в економіці країни під впливом глобальної економічної кризи. Разом із тим, це зменшення не співмірне зі зменшенням обсягів виробництва металопродукції в Україні. Це можна

побачити на прикладі зміни обсягів виробництва одного з найбільших в Україні виробників металопродукції – ВАТ “Арселор Міттал Кривий Ріг”. Як свідчать дані табл. 3, обсяг виробництва основної металопродукції у першому півріччі 2009 р. порівняно з цим же періодом у 2008 р. зменшився більш ніж удвічі. В окремі періоди (березень, квітень) обсяги виробництва зменшувалися майже у чотири рази.

Таблиця 2. Споживання металопрокату в Україні окремими областями, т\*

Область	2007 р.	2008 р.	2007/2008, %
1	2	3	4
Вінницька	32767,0	14472,6	44,17%
Волинська	9878,0	22587,8	228,67%
Дніпропетровська	2035186,0	1783591,3	87,64%
Донецька	1052636,0	1356961,6	128,91%
Житомирська	36290,0	38904,8	107,21%
Закарпатська	3224,0	4894,9	151,83%
Запорізька	258378,0	196314,5	75,98%
Івано-Франківська	9272,0	10227,3	110,30%
Київська	821624,0	801170,6	97,51%
Кіровоградська	11397,0	11559,8	101,43%
Крим	190650,0	103999,4	54,55%
Луганська	386542,0	390869,0	101,12%

Львівська	62993,0	63459,6	100,74%
-----------	---------	---------	---------

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
Миколаївська	68420,0	37281,8	54,49%
Одеська	314790,0	200859,8	63,81%
Полтавська	176991,0	168956,1	95,46%
Рівненська	4873,0	2504,9	51,40%
Сумська	16021,0	23482,5	146,57%
Тернопільська	28515,0	26052,5	91,36%
Харківська	231277,0	220033,6	95,14%
Херсонська	13927,0	12324,6	88,49%
Хмельницька	49081,0	79957,3	162,91%
Черкаська	65877,0	48190,4	73,15%
Чернігівська	12083,0	13060,1	108,09%
Чернівецька	21155,0	9722,5	45,96%
Всього	5913847,0	5641439,3	95,39%

\* При складанні табл. 2, 4, 5 використано дані Асоціації металотрейдерів України щодо споживання металопродукції в окремих областях України.

Таблиця 3. Обсяги виробництва металопродукції ВАТ “Арселор Міттал Кривий Ріг”, т

Період	2008 р.	2009 р.	2009/2008, %	+/-
Січень	126846	53114	41,87	-73732
Лютий	136718	45165	33,04	-91553
Березень	148323	32714	22,05	-115609
Квітень	180568	49268	27,28	-131300
Травень	145067	66296	45,70	-78771
Червень	133229	72029	54,06	-61200
Всього	870751	318586	36,597	-552164

Тобто під впливом кризи найбільшою мірою скоротився експорт української металопродукції.

На фоні зменшення загального споживання металопродукції, найбільше відносно зростання споживання відбулося, головним чином, в областях із низьким рівнем споживання – Волинської, Сумської тощо. В областях із високим рівнем споживання, за виключенням Донецької області, відбулося значне зменшення споживання металопродукції (у Дніпропетровській області на 12,36%, у Запорізькій – на 24,02%), що обумовило загальне зниження споживання металопродукції.

Слід відзначити, що просте зіставлення фізичних рівнів споживання металопродукції за областями не може дати об'єктивної картини стану справ, унаслідок відмінностей

у площах території, кількості мешканців тощо. Більш об'єктивну картину щодо рівнів розвитку окремих областей, із використанням обсягів споживання металопродукції, може дати обсяг споживання металопродукції, що припадає на одного мешканця (табл. 4).

Як видно з цих даних, середнє споживання металопродукції на одного мешканця по Україні зменшилося на 4,05%, що в умовах економічної кризи можна розглядати як прийнятний стан справ. Водночас, ці дані показують край незадовільний стан зі споживанням металопродукції у ряді областей. Так, незважаючи на те що у 2007 р. у Рівненській області споживання було лише 4,22 т на одного мешканця, що більш ніж у 30 разів менше середнього рівня в Україні, у 2008 р. цей показник зменшився майже вдвічі і став більш ніж у 56 разів менше

середнього рівня в Україні. Більш ніж вдвічі скоротилося споживання металопродукції на одного мешканця у Вінницькій області, у край низький рівень споживання у Закарпатській та Івано-Франківській областях.

Разом із тим аналіз показує, що дані, наведені у табл. 2 та 4, також не дають повної картини стану справ зі споживанням металопродукції в окремих областях України. Ці дані характеризують обсяги постачання металопродукції від виробників до підприємств та організацій, що знаходяться на території області. Проте це ще не характеризує безпосереднє постачання

цієї металопродукції для потреб області, що свідчить про рівень розвитку області, оскільки на території деяких областей знаходяться великі металотрейдери, які постачають цю металопродукцію як в інші області, так і експортують її зарубіжним споживачам. Постачання в цю область здійснюється через посередників, або закуповується за кордоном. Для підтвердження цього скористаємося відомими з практики даними про те, що у складі загальних витрат на будівництво витрати на арматуру (яка використовується переважно в будівництві) складають близько 6%.

Таблиця 4. Споживання металопродукції на одного мешканця, т

Області	2007 р.			2008 р.			Динаміка
	Спожито на одного мешканця, т на чол.			Спожито на одного мешканця, т на чол.			
	усього	арма-тури	листо-прокату	усього	арма-тури	листо-прокату	Усього, т на чол.
Волинська	9,52	5,03	1,90	21,79	4,68	6,88	12,28
Вінницька	19,43	6,36	7,23	8,65	5,75	1,96	-10,77
Дніпропетровська	594,58	84,96	309,48	524,83	71,76	309,63	-69,75
Донецька	229,80	24,04	215,78	298,96	17,64	225,03	69,16
Житомирська	27,55	0,45	27,16	29,80	0,44	27,52	2,25
Закарпатська	2,59	1,41	0,95	3,94	1,68	2,25	1,35
Запорізька	139,90	21,94	65,05	107,11	8,17	65,60	-32,79
Івано-Франківська	6,69	2,94	2,08	7,40	3,08	2,04	0,70
Київська	183,84	101,36	42,53	178,93	90,52	50,09	-4,91
Кіровоградська	10,82	3,37	7,17	11,12	4,99	5,01	0,30
Крим	80,91	24,30	57,51	44,24	26,80	10,14	-36,67
Луганська	162,28	4,12	150,92	165,95	2,66	155,15	3,66
Львівська	24,53	7,36	12,85	24,79	11,49	5,45	0,26
Миколаївська	56,46	8,93	41,97	30,98	6,31	18,54	-25,48
Одеська	131,41	40,74	30,55	83,88	29,29	19,39	-47,53
Полтавська	114,89	1,75	93,27	110,80	4,29	91,30	-4,09
Рівненська	4,22	0,69	0,63	2,17	0,00	1,49	-2,05
Сумська	13,23	0,01	9,30	19,62	3,73	12,97	6,40
Тернопільська	25,80	15,79	1,81	23,71	19,04	1,46	-2,08
Харківська	82,24	18,11	38,31	78,70	15,99	47,11	-3,54
Херсонська	12,47	1,83	7,62	11,13	1,00	9,95	-1,34
Хмельницька	36,05	4,43	1,87	59,21	3,61	48,17	23,16
Черкаська	49,61	3,98	36,07	36,63	3,62	28,88	-12,97
Чернігівська	10,49	0,18	0,71	11,50	0,93	1,26	1,01
Чернівецька	23,34	14,07	0,24	10,75	4,63	0,43	-12,59

Усього	126,78	26,00	72,82	121,65	22,42	72,30	-5,13
--------	--------	-------	-------	--------	-------	-------	-------

У табл. 5 наведено зіставлення даних щодо витрат на будівництво з обсягами споживання арматури у натуральному та

ціновому вираженнях, а також наведену вище середню частку витрат на арматуру в загальних витратах на будівництво.

Таблиця 5. Обсяги будівництва та споживання арматури за регіонами

Область	Обсяг будівництва, млн. грн.	Споживання арматури, т	Вартість арматури, млн. грн.*	Частка вартості арматури в обсязі будівництва, %
Вінницька	586,8	9610,7	40,75	6,95
Волинська	447,4	4852,0	20,57	4,60
Дніпропетровська	1857,4	243877,7	1034,21	55,68
Донецька	3536,5	80061,5	339,51	9,60
Житомирська	287,3	572,9	2,43	0,85
Закарпатська	261	2082,7	8,83	3,38
Запорізька	716,9	14971,6	63,49	8,86
Івано-Франківська	570	4253,3	18,04	3,16
Київська	11914,1	405289,3	1718,72	14,43
Кіровоградська	267,6	5192,1	22,02	8,23
Крим	1713,5	62995,0	267,14	15,59
Луганська	967,3	6255,5	26,52	2,74
Львівська	1729,3	29415,2	124,74	7,21
Миколаївська	672,5	7598,5	32,22	4,79
Одеська	1692,6	70131,4	297,41	17,57
Полтавська	1150,5	6547,3	27,76	2,41
Рівненська	333,5	0,0	0,0	0,0
Сумська	325,3	4465,5	18,94	5,82
Тернопільська	365,9	20921,3	88,72	24,25
Харківська	1867,6	44701,8	189,57	10,15
Херсонська	328,8	1112,1	4,71	1,43
Хмельницька	487,6	4870,0	20,65	4,24
Черкаська	513,3	4758,2	20,18	3,93
Чернігівська	370	1053,5	4,47	1,21
Чернівецька	502	4187,5	17,76	3,54
Усього	33464,7	1039776,3	4409,40	13,18

\* Середньорічна вартість арматури дорівнює 4240,72 грн. за т.

Як видно з цієї таблиці, середня частка вартості арматури в обсязі будівництва складає 13,18%, тобто більше ніж 6%. Це дозволяє стверджувати, що певна частка металопродукції, яка поступає в регіони, спрямовується на експорт. Можна також оцінити обсяги такого експорту. Так, виходячи з шестивідсоткової частки вартості арматури у загальному обсязі будівництва, для забезпечення існуючого обсягу будівництва потрібно арматури вартістю

2007,88 тис. грн., або 472477,18 т арматури. Різниця між обсягом отриманої арматури та необхідної для існуючого обсягу будівництва є обсягом, який металотрейдери спрямовують на експорт напряму, або після незначної (формальної) переробки. Тобто можна говорити про суттєве збільшення диспропорції між експортом металопродукції та її внутрішнім споживанням, оскільки ця цифра більш ніж удвічі перевищує потребу в арматурі та становить 566299,12 т. Цей аналіз підтверджує тезу про те, що наведені

дані Асоціації металотрейдерів України щодо споживання металопродукції в окремих областях України характеризують обсяги металопродукції певного виду, яку відвантажено споживачам, що знаходяться у даній області. Це, наприклад, пояснює відсутність споживаної арматури у 2008 р. Рівненською областю, хоча за обсягами будівництва середня потреба в арматурі у цьому році складала 4718 т, що співвідноситься з обсягами споживання арматури в цій області у 2007 р. – 4220 т.

Можна також відзначити ще ряд областей (Житомирська, Херсонська, Чернігівська тощо), де обсяги споживання арматури значно більше ніж обсяги арматури, отримані безпосередньо від її виробників, тобто тут також користуються послугами посередників, або зарубіжних виробників.

Одночасно, існує ряд областей, де зосереджена більшість металотрейдерів, які використовуючи свою близькість від виробників металопродукції, а також протекціонізм, набувають значних обсягів металопродукції з метою її подальшого продажу. Це, у першу чергу, стосується Дніпропетровської області, де закупівля арматури майже у 10 разів перевищує потребу місцевих споживачів металопродукції. В умовах обмеженого обсягу металопродукції, яка постачається на внутрішній ринок, наявність таких посередників утруднює споживачам металопродукції здійснювати пряме постачання металопродукції від виробників, збільшує їх витрати на її закупівлю за рахунок появи додаткового ланцюга у системі її постачання.

Тут виникає протиріччя між додатковими витратами споживачів унаслідок закупівлі металопродукції у посередників і певними незручностями та втратами у процесі придбання та транспортування відносно дрібних партій металопродукції. Оскільки ефективна та рентабельна робота виробників металопродукції певною мірою залежить від наявності замовлень на великі партії окремих видів продукції, для замовників таких партій металопродукції вводиться система знижок. Ілюстрацією таких знижок, яку застосовує ВАТ “Арселор Міттал Кривий Ріг”, на прикладі цін на арматурний прокат класу

A400C/A500C ДСТУ 3760-2006 мірних довжин у серпні 2009 р., наведено в табл. 6.

*Таблиця 6. Розмір знижок на арматурний прокат класу A400C/A500C ДСТУ 3760-2006 мірних довжин*

Розмір партії, т	Знижка*, грн.
130	0
131-400	45
401-800	75
801-1400	90
1401-2500	105
Більш ніж 2500	120

\* Від цін преїскуранту, який діє на момент відвантаження.

У цих умовах, як показує аналіз [5], інколи додаткова сплата металургійним підприємствам за постачання зменшених партій металу, є більшою ніж придбання цієї партії у металотрейдерів. Сьогодні у світовій практиці такі протиріччя між виробництвом і споживанням металопродукції вирішуються за допомогою створення у сфері металопостачання системи сервісних металургійних центрів, які беруть на себе вирішення частки проблем як виробників, так і споживачів металопродукції. Вони здійснюють розкриття та розрізання металу, гнуття, чистку поверхні, шліфування, полірування, нанесення покриттів, нарізання різьби й інші операції. Тому йдеться не про відмову від користування послугами металотрейдерів і сервісних металургійних центрів, а наближення їх до споживачів. Йдеться, у першу чергу, про області з невеликими обсягами споживання металу. Організація регіональних центрів, наближених до таких областей, дозволить знизити витрати споживачів, створити в цих регіонах додаткові робочі місця, що буде важливим соціально-економічним результатом.

Відомо, що одним із чинників, який негативно впливає на функціонування та розвиток українського металургійного комплексу є його експортна орієнтація. Основною причиною цього є наявність виробничих потужностей, які набагато перевищували внутрішній попит. В умовах зростання внутрішнього попиту визначилися протиріччя між високою орієнтацією української металургії на експорт та

інтересами національних споживачів, що було пов'язано з незадовільним забезпеченням внутрішнього попиту на металопродукцію. Виникненню цих протиріч сприяла низка об'єктивних чинників:

зростання внутрішнього попиту на металопродукцію;

зростання попиту на металопродукцію на світових ринках і бажання українських виробників скористатися цим бумом і прагненням розширити свою присутність на цих ринках;

різке зростання цін на металопродукцію на світових ринках;

необхідність виконання українськими виробниками металу домовленостей і контрактів, що були укладені раніше, а також прагнення збереження вже освоєних позицій на світовому ринку;

прагнення деяких металургійних підприємств уникнення від податків та

осідання частки "тіньових" доходів за межами України.

Унаслідок цього несприятливе співвідношення між експортом металопродукції

та її внутрішнім споживанням не поліпшилося, а вітчизняні споживачі були змушені покривати незадоволений внутрішній попит зростанням імпорту. Більше того, наявність "скритого" експорту металопродукції від металотрейдерів ще більше погіршує несприятливе співвідношення між експортом металопродукції та її внутрішнім споживанням, з усіма негативними наслідками, до якого вона призводить. Одним із таких наслідків є перевищення попиту над пропозицією та постійне підвищення цін на внутрішньому ринку. Дані про динаміку цін на основні види металопродукції по деяких найбільших металоспоживаючих регіонах наведено в табл. 7-8.

Таблиця 7. Динаміка цін на ринку сортового та фасонного прокату в 2007 р. [10, 7-8]

Металопродукція	Київ		Дніпропетровськ		Харків	
	%	грн./т	%	грн./т	%	грн./т
Арматура	12,39	413,70	14,87	465,52	7,02	241,69
Балка	44,74	1784,22	59,42	2141,82	37,84	1603,67
Уголок	30,11	1011,50	31,57	986,32	19,66	682,38
Швелер	28,91	1057,05	31,36	1038,99	17,12	653,06
Квадрат	19,35	651,17	17,43	544,18	11,97	407,58
Круг	26,27	910,38	32,56	1008,77	16,17	571,70
Полоса	24,64	833,55	21,83	656,98	11,62	406,42
Шестигранник	23,19	783,66	19,43	599,24	27,71	902,79
Загальний індекс	26,65	930,65	29,20	930,22	19,08	683,66

Таблиця 8. Динаміка цін на ринку листового прокату в 2007 р. [10, 7-8]

Металопродукція	Київ		Дніпропетровськ		Харків	
	%	грн./т	%	грн./т	%	грн./т
Холоднокатаний	9,83	387,26	7,25	260,44	1,75	70,75
Гарячекатаний	12,56	476,38	10,66	389,09	7,38	277,52
Оцинкований	- 3,22	- 189,47	- 3,60	- 201,22	- 8,73	- 542,79
Рифлений	9,22	365,06	8,41	310,17	5,46	220,00
ПВЛ	9,77	330,65	13,82	425,00	8,40	318,70
Загальний індекс	6,53	273,98	6,04	236,69	5,5	228,07

Звертає на себе увагу суттєва різниця між динамікою цін за окремими регіонами. Наприклад, динаміка ціни на холоднокатаний прокат у Харкові у 5,6 раза (на 316,5 грн. за т) менша, ніж у Києві. За іншими видами металопродукції також досить велика різниця.

В умовах економічної кризи знизився попит на металопродукцію на зовнішніх ринках, унаслідок чого знизилася використання виробничих потужностей металургійних підприємств. Це ілюструють дані табл. 3. Така ж ситуація склалася й на

інших металургійних підприємствах України. Тобто склалися можливості для поліпшення використання потужностей металургійних підприємств за рахунок більш повного задоволення попиту вітчизняних споживачів. Але, як показують дані табл. 7, вітчизняні виробники не скористалися цією можливістю. Більше того, незважаючи на те що значні виробничі потужності вітчизняних металургійних підприємств залишилися незадіяними, а внутрішній попит у 2008 р. порівняно з 2007 р. скоротився на 4,6%, імпорт металопродукції у цілому по Україні за цей період навіть збільшився на 3,26% і перевищив 17% обсягу внутрішнього споживання. Аналіз показує, що однією з основних причин такого стану є негнучка збутова політика вітчизняних виробників металопродукції, у першу чергу, політика у сфері ціноутворення, унаслідок чого вітчизняні споживачі змушені купувати більш дешеву металопродукцію зарубіжних виробників.

*Висновки.* Стабілізація української економіки в останні перед кризою роки підвищила внутрішній попит на металопродукцію, створила умови для поліпшення співвідношення між виробництвом та споживанням металопродукції, зменшення дестабілізуючого впливу надмірної експортної залежності металургійної галузі. Проте вітчизняні виробники металопродукції із різних причин виявилися не зацікавленими у забезпеченні внутрішнього ринку, що призвело до збільшення розриву між потребою внутрішнього ринку й обсягами внутрішнього постачання. Як наслідок, різницю між попитом і пропозицією вітчизняні споживачі металопродукції змушені покривати за рахунок імпорту.

Економічна криза, яка сталася, суттєво знизила попит на українську металопродукцію на зовнішніх ринках, унаслідок чого виробничі потужності металургійних підприємств були задіяні не повністю. Це створило можливості для повного задоволення попиту вітчизняних споживачів за рахунок українських виробників металопродукції. Це свідчить про те, що вітчизняні виробники не скористалися можливістю поліпшити стан своїх справ за

рахунок більш повного охоплення внутрішнього ринку металопродукції.

Аналіз постачання та споживання металопродукції як у розрізі укрупнених регіонів, так і у розрізі окремих областей також показує наявність низки диспропорцій, що свідчить про необхідність посилення функції державного регулювання в цій сфері, з метою усунення існуючих диспропорцій, або зменшення їх негативного впливу. Ідеться про створення умов для першочергового забезпечення потреб внутрішнього ринку металопродукції, усунення випадків, коли ціни на внутрішньому ринку перевищують експортні, наближення сервісних металургійних центрів до споживачів із невеликими обсягами споживання металу.

### Література

1. Філіпенко А.С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку / А.С. Філіпенко. – К.: Знання України, 2002. – 190 с.
2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозув. НАН України, 2003. – 1008 с.
3. Точилін В. Внутрішній ринок України: проблеми розвитку / В. Точилін, Т. Осташко, В. Олефір // Економіст. – 2005. – № 2. – С. 34-37.
4. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: моногр. / За ред. Д.Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
5. Осипов В.М. Управління конкурентоспроможністю продукції металургійної галузі: моногр. / За ред. Б.В. Буркинського. – Одеса: Евен, 2005. – 296 с.
6. Осипов В.М. Регуляторні та мотиваційні механізми розвитку внутрішнього ринку металопродукції України / В.М. Осипов, В.Д. Шалімов / Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. – Одеса: Фенікс, 2008. – 101 с.
7. Шалімов В.Д. Регуляторні механізми розвитку та забезпечення внутрішнього ринку металопродукції України / В.Д. Шалімов // Економіка: проблеми теорії та практики. – Вип. 230. У 5 т. – Т. IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 795-803.



8. Матвиенко П. Обобщающая оценка развития регионов / П. Матвиенко // Экономика Украины. – 2007. – № 5. – С. 26-35.

9. Безугла В.О. Интегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України / В.О. Безугла // Коммунальное хозяйство городов. – 2006. – № 70. – С. 53-60.

10. Горно-металлургический комплекс. Украина // Металл Украины. – 2008. – № 2 (421). – С. 5-11.